

Prawne możliwości pomniejszenia podatków przy braku zapłaty za spełnione świadczenie

mec. Tomasz Michalski

Wstęp

Przedmiotem niniejszej publikacji będzie schematyczny przegląd prawnych możliwości pomniejszenia placonych przez przedsiębiorcę podatków w sytuacji braku uzyskania zapłaty od kontrahenta. Tytuł publikacji celowo traktuje o pomniejszeniu podatków, bowiem w sytuacji gdy kontrahent podatnika okazał się nierzetelny lub niewypłacalny i po otrzymaniu świadczenia (towaru, usługi) nie dokonuje zapłaty – niestety z zasady nie rodzi to skutków prawnych dla powstania obowiązku podatkowego.

Polski system podatkowy, podobnie jak zdecydowana większość modeli podatkowych w krajach europejskich jest zasadniczo tzw. systemem memorialowym. Powstanie obowiązku zapłaty podatku wynika wprost z czynności gospodarczej dokonanej przez podatnika – niezależnie czy otrzymał od kontrahenta uzgodnioną cenę za sprzedany towar czy wykonaną usługę. Model taki obowiązuje zarówno w odniesieniu do podatków dochodowych od osób fizycznych i prawnych, jak i wobec podatku VAT. I tak odpowiednio: ujawniona w fakturze sprzedażowej wartości transakcji netto rodzi obowiązek wyliczenia i rozliczenia podatku dochodowego, a ujawniona na fakturze sprzedażowej kwota podatku VAT – tzw. VAT należny po rozliczeniu z podatkiem VAT naliczonym, podlega obowiązkowi zapłaty.

Istotą jest, że z zasady obowiązki rozliczenia i zapłaty powyższych podatków powstają niezależnie od tego czy kontrahent (nabywca towaru, nabywca usługi) podatnika dokonał zapłaty za uzyskane świadczenie. Sytuacja taka jest z oczywistych względów bardzo uciążliwa dla przedsiębiorców – podatników zwłaszcza wtedy, gdy z obowiązków płatniczych zaczyna się nienależycie wywiązywać coraz to szersza grupa odbiorców.

Ustawodawca, dostrzegając w pewnym zakresie interes podatników, zezwolił na rozliczenie nieuzyskanych świadczeń pieniężnych z należnościami podatkowymi. W ściśle określonych sytuacjach jest to możliwe zarówno w odniesieniu do podatków dochodowych – poprzez zaliczenie w koszty podatkowe (koszty uzyskania przychodu) wartości netto niezapłaconych przez dłużników zobowiązań, jak również na gruncie podatku VAT poprzez dokonanie korekty podatku należnego (czyli tego, który jest placony do Urzędu Skarbowego

przez podatnika) o wartość podatku należnego zawartego w fakturach VAT, za które dłużnik nie dokonał zapłaty.

Poniżej zostanie przedstawiona regulacja dająca możliwość rozliczenia podatku VAT w odniesieniu do nieściągalnych wierzytelności, a w kolejnej publikacji zostaną omówione konstrukcje prawne odnoszące się do możliwości powiększenia kosztów uzyskania przychodu o także nieściągalne wierzytelności.

Rozliczenie podatku VAT w odniesieniu do nieściągalnych wierzytelności

Od pierwszego czerwca 2005 roku weszła w życie nowelizacja ustawy z dnia 11 marca 2004 roku o podatku VAT (zwaną dalej ustawą VAT), która wprowadziła długo oczekiwane rozwiązanie – tzw. „ulgę na złe długi”. Przed tą nowelizacją Polska pozostawała jednym z niewielu państw członkowskich Wspólnoty, które nie przewidywało zastosowania w jakimkolwiek zakresie możliwości korekty podatku należnego przez dostawcę towarów lub świadczącego usługi w przypadku, gdy nie otrzymał on od swojego kontrahenta zapłaty.

Istotnym jednak jest, że pierwotne brzmienie przepisu art. 89a ustawy VAT było zbyt rygorystyczne i nie dawało przedsiębiorcom oczekiwanych możliwości. **Dopiero zmiana obowiązująca od 1 stycznia 2008 roku – którą ustawodawca odszedł od warunku odpisania wierzytelności tylko jako nieściągalnych zastępując warunkiem uznania nieściągalności wierzytelności za uprawdopodobnioną – przyniosła realne możliwości szerszego korzystania z tej korzystnej dla podatników konstrukcji prawnej.**

Ważnym jest bowiem, że dla uniknięcia wątpliwości interpretacyjnych sam ustawodawca zdefiniował, że **nieściągalność wierzytelności uznaje się za uprawdopodobnioną w przypadku, gdy nie została ona uregulowana w terminie 180 dni od upływu terminu zapłaty.** Wprowadzono zatem pewien automatyzm polegający na tym, że to nie działania podatnika, ale sam upływ powyższego okresu czasu (180 dni od daty zapłaty) powoduje, że nieściągalność faktury (wierzytelności) staje się uprawdopodobniona.

Szczególnie istotne jest to, że dla spełnienia wymagania uprawdopodobnienia

nieściągalności ustawodawca nie wymaga od podatnika podjęcia jakichkolwiek czynności zmierzających do odzyskania należności – przykładowo na drodze sądowej i egzekucyjnej.

Ustęp 2 art. 89a ustawy VAT określa listę szczegółowych wymagań, spełnienie których uprawnia podatnika do dokonania korekty podatku należnego. **Wymagania te są następujące:**

a) dostawa towaru lub świadczenie usług jest dokonana na rzecz podatnika, o którym mowa w art. 15 ustawy VAT; zarejestrowanego jako podatnik VAT czynny, niebędącego w trakcie postępowania upadłościowego lub w trakcie likwidacji, co wyklucza możliwość dokonania korekty w przypadku sprzedaży dokonanej na rzecz osoby fizycznej niebędącej czynnym podatnikiem VAT czy też podmiotu zagranicznego,

b) wierzytelności zostały uprzednio wykazane w deklaracji jako obrót opodatkowany i podatek należny,

c) wierzyciel i dłużnik na dzień dokonywania korekty są podatnikami zarejestrowanymi jako podatnicy VAT czynni,

d) wierzytelności nie zostały zbyte,

e) od daty faktury dokumentującej wierzytelność nie upłynęły 2 lata, licząc od końca roku, w którym została wystawiona faktura,

f) wierzyciel zawiadomił dłużnika o zamiarze skorygowania należnego podatku, a dłużnik w ciągu 14 dni od dnia otrzymania zawiadomienia nie uregulował należności w jakiegokolwiek formie. Godnym polecenia wydaje się przyjęcie w praktyce, że zawiadomienie o planowanej korekcie stanowi część typowego wezwania do zapłaty kierowanego do niesolidnego dłużnika, który zalega z zapłatą ponad 180 dni.

Warunkiem koniecznym dla należytego dokonania korekty jest skuteczne zawiadomienie dłużnika – przy czym zgodnie z art. 89a ust. 5 ustawy VAT do tego zawiadomienia stosuje się przepisy ustawy Ordynacja podatkowa o doręczeniach, co istotnie ułatwia uzyskanie skuteczności doręczenia, bowiem Ordynacja podatkowa w pewnych przypadkach przewiduje tzw. fikcję doręczenia w sytuacji, gdy osoba do której pismo było kierowane nie odebrała go.

Korekta podatku należnego może nastąpić w rozliczeniu za okres rozliczeniowy, w którym upłynął 14-dniowy termin na uregulowanie należności, wyznaczony

w zawiadomieniu (wezwanie do zapłaty) dłużnika, przy czym nie wcześniej niż w rozliczeniu za okres, w którym wierzyciel uzyskał potwierdzenie odbioru przez dłużnika zawiadomienia o planowanym dokonaniu korekty.

Należy zwrócić także uwagę, że podatnik dokonujący w tym trybie korekty podatku należnego zobowiązany jest do:

a) zawiadomienia właściwego dla siebie urzędu skarbowego o dokonaniu korekty, wraz z podaniem kwoty korekty. Zawiadomienie to jest składane wraz z deklaracją podatkową, w której podatnik dokonał korekty,

b) zawiadomienia dłużnika o fakcie dokonanej korekty w ciągu 7 dni od dnia jej dokonania. Co ważne, kopia pisma powiadamiającego dłużnika o korekcie wymaga przesłania do właściwego dla podatnika urzędu skarbowego.

W sytuacji gdyby podatnik otrzymał od swojego odbiorcy (dłużnika) należność w całości lub w części po dokonaniu korekty, to jest on obowiązany zwiększyć kwotę podatku należnego w rozliczeniu za okres, w którym należność została uregulowana. Gdyby należność została uregulowana w części to wówczas podatnik ma obowiązek zwiększyć kwotę podatku należnego proporcjonalnie do wysokości otrzymanej należności.

Podsumowanie

Pomimo tego, że opisana powyżej procedura – regulowana art. 89a i art. 89b ustawy VAT – może wydawać się skomplikowaną do przeprowadzenia, to w istocie nie jest trudna, bowiem ogranicza się do prawidłowej wysyłki korespondencji odpowiedniej treści: do dłużnika oraz do właściwego urzędu skarbowego. Istotnym natomiast jest to, że ustawodawca wprowadził defi-

nicję legalną pojęcia uprawdopodobnienia nieściągalności – czego niestety nie zrobił w odniesieniu do podatków dochodowych. Zatem warto pamiętać o opisanych powyżej regulacjach ustawy VAT i warto w oparciu o nie korzystać z możliwości pomniejszenia należnego podatku VAT, co może znacząco wpłynąć na poprawę płynności finansowej każdego przedsiębiorcy.

Bibliografia:

1. Komentarz do ustawy o podatku VAT – Tomasz Michalik, Wydawnictwo C.H. Beck, 2009 rok,
2. Meritum – Podatki 2009 – Wolters Kluwer Polska, 2009 rok,
3. Leksykon podatku VAT – Janusz Zubrzycki, Unimex Oficyna Wydawnicza, 2011 rok,
4. Komentarz do ustawy o podatku VAT – Adam Bartosiewicz, Ryszard Kubacki, Wolters Kluwer Polska, 2009 rok.